

Primjena i simbolika crne (ne)boje u suvremenoj modi

Anita Džidić*, Marina Barbančić**, Mentorica: dr. sc. Katarina Nina Simončić, viši asist.***

*Studentica diplomskog studija Teorije i kulture mode na Tekstilno-tehnološkom fakultetu / kolegij: Suvremena moda
(e-mail: adzidicmo@gmail.com)

**Studentica diplomskog studija Teorije i kulture mode na Tekstilno-tehnološkom fakultetu / kolegij: Suvremena moda
(e-mail: marina.barbancic@gmail.com)

*** Zavod za dizajn tekstila i odjeće, Tekstilno-tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu,
Prilaz baruna Filipovića 28a, Zagreb 10 000
(e-mail: nina.simoncic@ttf.hr)

Sažetak:

Rad analitički promatra boje u ovisnosti o društvenim, političkim i kulturalnim faktorima. Naglasak je stavljen na crnu (ne)boju te njezinu primjenu u tekstilu i modi Zapada, vezujući se na druga polja umjetnosti, glazbe, poezije i politike. Vremenski i prostorni okvir koji je postavljen je postmoderna i suvremena moda, iako se autori referiraju na minula razdoblja srednjeg vijeka, kraja XIX. stoljeća te moderne, podijeljeni na modni i antimodni aspekt na području Zapada. Predstavljani su i rezultati ankete provedene među studentima preddiplomskih i diplomskih studija na Tekstilno-tehnološkom fakultetu o učestalosti nošenja crne boje.

Ključne riječi: crno; dekonstrukcija; devijantnost; subkulture

1. UVOD

Boje, kao dio našeg svakidašnjeg života, u svim su kulturama povezane s temeljnim simboličkim sustavima i složenim kulturološkim konstrukcijama, a osobiti životni uvjeti u pojedinim kulturama izazivaju različito tumačenje i djelovanje boja. Tema ovog rada je crna boja, njezina simbolika, primjena i uporaba u tekstilu Zapada u suvremenoj modi i antimodi. Često korišten termin "ne-boje" uveden je početkom XVIII. stoljeća kada je došlo do podjele među bojama te se crna definirala odsutnošću svjetla gdje apsorbira sve boje vidljivog spektra i nijednu ne reflektira, a bijela potpunom refleksijom Sunčevog svjetla. Međutim, u ovom radu crnu tretiramo kao boju referirajući se na radove povjesničara i teoretičara Michela Pastoreaua koji je zbog njezine vrlo važne povijesne uloge i klasnog obilježja u odijevanju kao jednakovrijednu ostalima, ako ne čak značajniju, naziva **bojom**. Cilj ovog rada je istražiti svijest o važnosti crne boje u kreativnom, ali i dnevnom odabiru odjeće među budućim dizajnerima mode i tekstila te teoretičarima mode na Tekstilno-tehnološkom fakultetu kao i prikazati crnu boju ne samo kao prirodni fenomen, nego i kao kulturološku konstrukciju koja uvelike određuje naš svijet.

U skladu s tim rad započinjemo citatom Michela Pastoreaua: *U svijetu simbola, ništa doista ne nestaje. Boje imaju svoju povijest jer ih ni ljudi nisu uvijek doživljavali na isti način. Nije se promijenio naš senzorni aparat, već naš doživljaj stvarnosti koji je povezan s našim znanjem, rječnikom, imaginacijom, kao i našim osjećajima, dakle svime što se razvijalo tijekom vremena.*¹

Iz toga možemo odbaciti svojevrsnu univerzalnost u teoriji o bojama, uviđamo da boje postoje samo ukoliko ih promatramo i percipiramo svojim okom koje je podložno vlastitom iskustvu i nije samo fiziološki element, nego i kulturalni. I ovaj rad je nastao kao rezultat našeg kulturološkog iskustva i oka koje promatra ono što mu je unaprijed zadano. Boja je, odista, tek percepcija, a ne svojstvo predmeta. Zbog svojih vanjskih i vidljivih obilježja odjeća se uvijek nametala kao očigledan simbol budući da upravo na njoj možemo iščitati najsuptilnije i najbrojnije informacije o značenju boja, od pripadnosti određenim subkulturalnim zajednicama, religijskim ili etničkim skupinama, ali i osobni stil ili raspoloženje.

Povijesno gledano, crnu se često povezuje s iskustvom noći i mračnoga, zla, smrti i grijeha i to ne samo u zapadnoj civilizaciji, nego i u pojedinim afričkim plemenskim zajednicama. Unatoč tome, crna je u određenom povijesnom razdoblju bila poželjna u odijevanju, simbolizirala je moć i povlašten društveni status kasnoga srednjeg vijeka (XIII. i XIV. stoljeće). Procesi dobivanja boja su bili komplicirani i veoma skupi. Osim skarletne crvene dobivane pomoću kermes kukca, ljubičaste i tamnoplave, crna je bila jedna od najcjenjenijih boja plemstva, aristokracije i, naravno, kraljevske obitelji. Tijekom vremena klasne razlike su

¹ Pastoreau, Michel; Simonnet, Dominique: *Le petit des couleurs*, Editions du Panama, Paris, 2005 (u: *Moć boja: kako su boje osvojile svijet*, katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb, 2009): 16

postale labavije, a novonastali bogataši iz nižih građanskih slojeva su si mogli priuštiti tamno obojane tkanine zahvaljujući trgovcima koji su crnim tkaninama uspješno konkurirali plemićki plavim. Stoga u XV. stoljeću u Italiji kraljevska obitelj zakonski regulira nošenje tamnih boja, stvarajući nove razlike među najvišim slojevima. Tim zakonima se regulirala uporaba crne boje koja je bila rezervirana isključivo za aristokraciju.² Pojam španjolske crne podrazumijeva, pak, ekstravagantnu crnu, a nastao je kao elitistički odgovor na zakon protiv luksuza. Tek kasnije, utjecajem protestantizma u XVI. stoljeću crna postaje žalobnom bojom, bojom asketizma, skromnosti i pokornosti, a procesi industrijalizacije i, time, lakšeg dobivanja boja, brišu razliku među klasno određenim bojama.

2. MODNI ASPEKT

Suvremenu modu vezujemo uz proces oslobađanja tijela i građanskih konvencija koje su određivale odijevanje. Iako oslobođena društvene uvjetovanosti, moda otkriva tragove prošlosti: crna još uvijek ima konotaciju dostojanstva, diskrecije i strogosti, a tek od 60-ih godina joj se pridodaje i značenje pobune devijantnog stanja kolektivnog identiteta. Izuzmemo li srednji vijek i razdoblje do modernog doba gdje je crno predstavljalo klasu, spol i društvenu pripadnost, u modernom dobu je ključan trenutak za crnu boju populariziranje male crne haljine radom dizajnerice Coco Chanel. Srednjovjekovno poimanje kvalitetne crne boje kao simbola moći i blagostanja je postavilo temelje današnjoj percepciji crne kao elegantne, svečane i nepogrešive. Kao univerzalni simbol elegancije, mala crna haljina je postala zaštitni znak mnogih modnih ikona diljem svijeta. Nosile su ju Audrey Hepburn, Marlene Dietrich, Maria Callas, Édith Piaf i mnoge druge koje su nakon šoka izazvanog Prvim svjetskim ratom slavile obilje i slobodu. Ideju nove, nesputane odjeće predstavila je revolucionarna Coco Chanel svojom linijom crnih haljina 1919. godine, od javnosti prihvaćenih tek 1926. godine, nakon pozitivnih kritika u američkom *Vogue-u*.

Početak 80-ih godina XX. stoljeća skupina japanskih dizajnera je popularizirala svoj rad na, dotad zatvorenom, zapadnom tržištu. Yohji Yamamoto, Issey Miyake i Rei Kawakubo (*Comme des Garçons*) su minimalizmom vlastite kulture i umjetnosti te novom estetikom uistinu predstavljali modnu revoluciju. Ta nova estetika se sastojala od promišljanja o tkanini, njenoj funkciji i odnosu prema tijelu, kao i o tijelu samom. Odbacivši sve unaprijed zadane postavke o tome što bi odjevni predmet trebao biti ili kako bi pomodna silueta trebala izgledati, uvode sasvim novi pristup tijelu.³ Preokrenuli su postavke o visokoj i masovnoj modi, neopterećeni zapadnom raskoši, neprekidno su preispitivali odnos između modernosti i sjećanja/citatnosti referirajući se na prošlost. Osim toga, njihova dekonstrukcija se ogledala i u gotovo arhitektonskim i skulpturalnim kreacijama i asimetrijom, naglašenima monokromnošću, uglavnom crnom bojom te starim i recikliranim materijalima. Unatoč pisanjima medija toga doba da su oni predstavljali smrt mode, zapravo su na neki način ironizirali i parodizirali zapadnu visoku modu. Značajni su po svojoj inovaciji *one-size* modela odjeće kao i zbog tehnike omatanja tijela i skulpturalnosti predmeta odvajanjem od tijela, a crna je upravo to naglašavala. Crnu su najviše koristili upravo početkom 80-ih godina XX. stoljeća. Zbog estetike crno-na-crno u Japanu su Kawakubo i Yamamoto pridodali nadimak *karasuzoku*, što u prijevodu znači jato vrana. U japanskoj tradiciji se crno povezuje uz moć, slično kao u zapadnjačkoj, ali je i iluzija (ili aluzija na) jednostavnosti i neuglađenosti. Dakle, podjednako je povezana sa svim staležima i društvenim skupinama. Ta monokromnost u njihovom radu najvidljivije otkriva skulpturalnost forme i krojačke tehnike.

Na hrvatskoj modnoj sceni ističe se rad Silvia Vujičića koji se u svojim nosivim i kazališnim modelima rijetko ili gotovo nikako ne koristi bojama, nego crnim i bijelim tonom. Slično kao i japanski dekonstruktivisti, naglasak stavlja na konstrukciju i skulpturalnost forme, za njega je boja sekundarna jer bi prikrla konstrukciju. Njegovi modeli su oslobođeni prisutnosti boje, a time i simboličkih značenja koje gledatelji vezuju uz određenu boju. Vujičić se pokušava u potpunosti osloboditi bilo kakvih konotacija koje bi neka boja mogla imati.

U veljači 2012. godine u Muzeju grada Zagreba je bio upriličen *performans* umjetnice Tajči Čekada pod nazivom *Post mortem high fashion*, kao i otvorenje izložbe fotografija Tomislava Nakića Alfirevića. Umjetnici preispituju odnos suvremene mode prema antimodnoj odjeći u vidu posmrtnih haljina, te postavljaju u središte problematiku svjetovnog i efemernog u sukobu sa onozemaljskim i vječnim. Čekada na neki način ironizira ostavljanje najljepše haljine za svoj konačni počinak, kao da nije dostojna da ju se ukalja ovozemaljskom prolaznošću. Iako smatram da modu ne bi trebalo promatrati kao nešto loše te da je sama bit mode upravo u toj prolaznosti, smatram da je izložba fotografija bila veoma dobra jer nam približava običaje nošenja žalobne odjeće, crnine, kao antimodne odore koja se uključuje u stroj mode.

² Piponnier F, Mane P: *Dress in the Middle Ages*, Yale University Press, New Haven, 1997: 72

³ Loscialpo, F: *Fashion and Philosophical Deconstruction: a Fashion In-Deconstruction*, 1st Global Conference: Fashion – Exploring Critical Issues, Session 1: Fashion Theory for the 21st Century, Oxford, 2009: 4

Od 23. studenog do 14. prosinca 2012. godine u Berlinu je održana izložba fotografija poznatog dizajnera i fotografa Karla Lagerfelda pod nazivom *The Little Black Jacket* u kojoj je fotograf predstavio jedan odjevni predmet, odnosno crnu jaknu, na različite načine, ovisno o osobi koja ju nosi. Odjenuvši svjetski poznate osobe iz svijeta mode, glazbe i filma u potpuno isti odjevni predmet te postavljajući besplatnu izložbu u prostor podzemne željeznice u središtu Berlina, kao da minorizira modu i približava ju stvarnom puku, a fotografiju predstavlja kao dio umjetnosti, ali ipak netradicionalan te nedostojan uzvišenog prostora muzeja kao institucije. Crna jakna za Lagerfelda je bezvremenski odjevni predmet koji nikada ne biva iznošen, nego se neprestano reciklira i reinterpretira.

3. ANTIMODNI ASPEKT

Čekadina post mortem haljina na neki način predstavlja antimodnu odoru, odoru koja ne teži promjeni, odolijeva brzini stroja mode iako je, paradoksalno, upravo antimoda ona koja stroj mode pokreće. Antimodna odora (prema Fred Davisu ne-moda), po svojoj definiciji, predstavlja nepromijenjenost, tradiciju, sve one oblike odijevanja i ukrašavanja koji odražavaju univerzalnost prije individualnosti i opstaju van sustava modne promjene. Upravo je crna boja kroz povijest često predstavljala kolektivni identitet, monokromnost je, primjerice, u doba nacizma naglašavala zajedništvo i moć nacista te njihove vladajuće ideologije. Čak je i Lagerfeld spomenutom izložbom odao priznanje crnoj jakni kao nezamjenjivoj u modnoj industriji, a crnu boju postavio kao sinonim eleganciji i klasicima u odijevanju. Možemo stoga postaviti pitanje je li i crna boja antimodni fenomen, predstavlja li ona uistinu, kako kroz povijest, tako i danas, nepromijenjenost i nepogrešivost u odijevanju? Odgovore smo potražili među studentima matičnog fakulteta s ciljem istraživanja svijesti o važnosti crne boje u njihovom kreativnom, ali i svakodnevnom izričaju u anketi predstavljenoj na kraju članka.

Dakle, iako crno može poslužiti za naglašavanje individualnosti, većinom kod pripadnika raznih subkultura, uviđamo da u vidu antimodne odore ono predstavlja uklapanje u cjelinu, gdje je kolektivni identitet važniji od individualnog. Formalna odjeća je, uz žalobnu odjeću i narodnu nošnju, postala simbolom univerzalnosti. Istraživajući materijale za ovaj rad naišle smo na podatke o pojavi crne boje u sudskim i pravnim krugovima, te smatramo da je i ovo jedan način formalne odjeće. Naime, do kasnog XVII. stoljeća u europskom pravnom sustavu upotreba boje pri odabiru sudske odore bila je proizvoljna. Od tada crno postaje univerzalna sudska boja, s tim da je Francuska prva prihvatila crnu, dok povjesničari pretpostavljaju da je britanska tradicija crne boje počela 1694. godine. Tijekom XVIII. stoljeća američki odvjetnici su usvojili crnu odoru i kao simbol neovisnosti od britanske kontrole američkih kolonija te afirmacije viktorijanskih načela dostojanstva i ispravnosti.⁴ Odijelo u muškoj, ali i ženskoj odjeći, predstavlja uniformnu eleganciju, odjevni predmet koji nema tendenciju promjene i simbolizira postojanost. Takva formalna odjeća je kodificirana i svugdje u svijetu prepoznatljiva i poželjna. Korijene formalnoj odjeći je vrlo teško odrediti, ali jedno ime je pritom neizbježno: Beau Brummell, znan i kao kralj dendija, smatra se i osnivačem modernog muškog formalnog odijela jer je pojednostavnio dotadašnju mušku odjeću. Ni sto godina nakon njegove smrti 1840., u XX. stoljeću BBC-jevimi voditeljima je bilo naređeno nositi *black-tie* odijelo na poslu.

Poseban segment antimodne odjeće predstavlja i kostim, tj. odjeća za pozornicu, koji pojedinim umjetnicima služi za oblikovanje vlastitog vizualnog identiteta. Kroz povijest su mnogi glazbenici kao individue naglašavali crnu boju kao dio svog vizualnog identiteta. Američki *country* glazbenik Johnny Cash bio je poznat po svojoj crnoj odjeći kao znakom potpore potlačenim društvenim skupinama i identifikacijom sa istima. Stekao je i nadimak čovjek u crnom. Édith Piaf je bila prepoznatljiva po maloj crnoj haljini koju je za nju odabrao Louis Leplée, vlasnik kluba *Le Gerny* u kojem je nastupala. Ta haljina je obilježila cijelu njezinu karijeru. U svijetu filma je Marlene Dietrich proslavila crno odijelo i androgini stil postavši modnom ikonom zbog svog slobodoumnog i nekonformističkog stila 30-ih godina XX. stoljeća. Među prvima je nosila hlače, mušku odjeću je prilagodila ženskom tijelu, a tome je pridodala i androginu frizuru i šminku. I danas se mnoge žene iz svijeta glazbe i filma, ali i u svakodnevnom životu inspiriraju njezinim stilom. Među njima je Janelle Monáe, američka glazbenica koja se u javnosti gotovo uvijek pojavljuje u crno-bijelim ili crnim odijelima. U intervjuima naglašava da bit njenog vizualnog identiteta nije samo klasne i socijalne prirode i naglašavanje jednakosti, nego i stvar roda i spola. Monáe osjeća odgovornost prema mladim djevojkama redefinirajući značenje pojma žene, naglašavajući posebno tu jednakost među spolovima i rodno određenim ulogama. Budući da je sama odrasla u radničkoj obitelji, tvrdi da je odijelo univerzalan odjevni predmet i da se u njemu najugodnije osjeća, ono za nju predstavlja svojevrsnu uniformu i antimodni kôd. Na području bivše Jugoslavije možda najpoznatiji glazbeni sastav koji je crnu prisvojio kao boju svog prepoznatljivog identiteta je slovenski *Laibach*. Nerijetko koristeći nacističke simbole na svojim javnim nastupima, njihova je crna definitivno imala negativan predznak totalitarističke estetike.

⁴ Steele, V: *Encyclopedia of clothing and fashion*, Thomson Gale, vol. 2, 2005: 346

Crna u kontekstu žalobne odjeće predstavlja također jedan vid antimodne odore. U zapadnoj civilizaciji i u religijama s naglašenom podjelom na dobra i zla božanstva, crna simbolizira nasilje, propast i smrt. Često se poveznice traže u minulim razdobljima kao kada je kraljica Viktorija ostala udovica u svojoj 45-oj godini 1861. godine i nosila crninu do svoje smrti 1901. godine, a mnoge udovice slijedile njezin primjer. Tržište su u to vrijeme preplavile trgovine žalobne odjeće, za sve službene (zakonom regulirane) faze žalovanja (prva, druga, obična, polu-žalovanje). Prodavali su korotu, rukavice, donju odjeću crne boje, maramice sa crnim porubom, *in memoriam* prstenje, broševe i kopče. U Francuskoj su 1876. godine postojali propisi o obaveznom vremenu žalovanja i nošenja crnine.⁵ Tek nakon Drugog svjetskog rata žalobna odjeća prestaje biti zasebnim predmetom *ready-to-wear* industrije i specijaliziranih trgovina. U Hrvatskoj postoje razlike među žalobnom odjećom, ovisno o zemljopisnom i regionalnom položaju, a najviše o odrazu protureformacije (dalmatinska obala i otoci te jadranska zona). U panonskom dijelu Hrvatske, u okolici Siska, gdje su se starinska obilježja nošnje dugo zadržala, crna boja u prvoj polovici XX. stoljeća još uvijek nije bila prihvaćena kao boja za iskazivanje najdublje žalosti, jer je tu ulogu imala bijela. Od crnih tekstilnih predmeta nosio se samo rubac.⁶

Crna je podložna mnogobrojnim interpretacijama posebno od razdoblja 60-ih godina XX. stoljeća, kada nastaju prve subkulture, a mnoge od njih koriste upravo crnu boju kao izraz individualnosti. Ta individualnost vodi ponovnoj kolektivnoj diferencijaciji od drugih subkulturnih skupina te neupitno njeguje univerzalnost općeprihvaćenog izgleda grupe, međutim razlika od prvog pola antimode (narodne nošnje, uniforme) je u tome što subkulturni stilovi teže komunicirati subverzivnost, rušenje prethodnih postulata moderne mode i sukob sa autoritetima. Razne subkulture su svoju subkulturnu "ideologiju" komunicirali upravo crnom bojom. Kronološki gledano, začetnici su *Zazous*-i s lijeve obale Pariza, a nakon njih dolaze *bajkeri* u Americi popularizirani filmom „Divljak“ (*The Wild One*) iz 1954. kojeg je režirao Laslo Benedek, a u kojem je glavnu ulogu odigrao Marlon Brando. *beatnici*, *ton-up boysi*, rokeri, *greasersi*, punkeri i gotičari su samo neki od mnogobrojnih kontrakultura koji crnu uvelike koriste vizualnoj ekspresiji njima svojstvenog načina života i ideologije subkulture.

4. ANKETA – ULOGA CRNE BOJE U ODABIRU ODJEĆE?

Istraživanjem o crnoj boji ustanovilo se da njezina primjena u odijevanju uvelike ovisi o određenim kulturnim, zemljopisnim i društvenim faktorima, pripadnosti etničkim ili subkulturnim zajednicama, kao i o individualnom izboru i stilu. Upravo taj individualni izbor i stil nas je ponukao da istražimo učestalost nošenja crne među našim kolegama, studentima preddiplomskih i diplomskih studija na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Cilj nam je bio saznati, osim učestalosti nošenja crne odjeće, koliko su budući dizajneri i teoretičari mode te inženjeri tekstilne tehnologije svjesni globalnog trenda zagasitih tonova i sa čime je povezan te na koji način oni percipiraju crnu boju u odijevanju. Anketa pod nazivom "*Uloga crne boje u odabiru odjeće*" je provedena u mjesecu studenom u prostorijama Tekstilno-tehnološkog fakulteta, a ispitanici čiji ukupni broj iznosi 300 su podijeljeni prema razini školovanja u dvije dobne skupine: prva skupina sastoji se od 208 ispitanika preddiplomskih studija, a druga skupina od 92 ispitanika diplomskih studija.

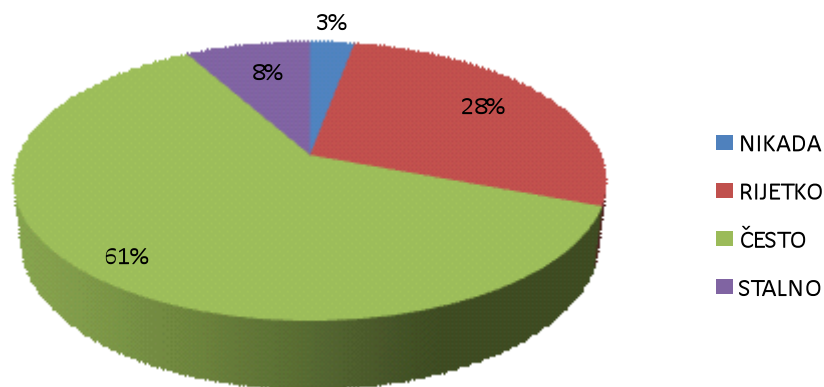
a) Preddiplomski studij – 208 ispitanika

Na pitanje koliko često nose crnu odjeću šestero ih je odgovorilo sa "nikada" i oni čine 3% od ukupnog broja ispitanika; 58 ih je odgovorilo sa "rijetko" (28%), a 127 ih je odgovorilo sa "često" (61%); 17 ih je odgovorilo sa "stalno" i čine preostalih 8% .

⁵ Steele, V: *Encyclopedia of clothing and fashion*, Thomson Gale, vol. 2, 2005: 425

⁶ *Moć boja: kako su boje osvojile svijet*, katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb, 2009: 43

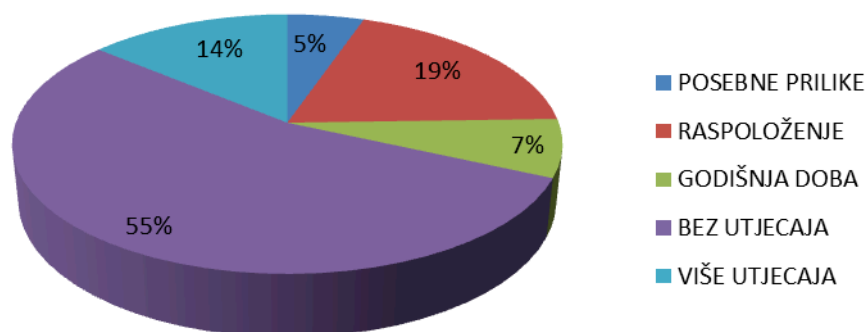
Koliko često nosite crnu boju?

Graf 1: Grafički prikaz odgovora na pitanje o učestalosti nošenja crne odjeće među studentima preddiplomskog studija

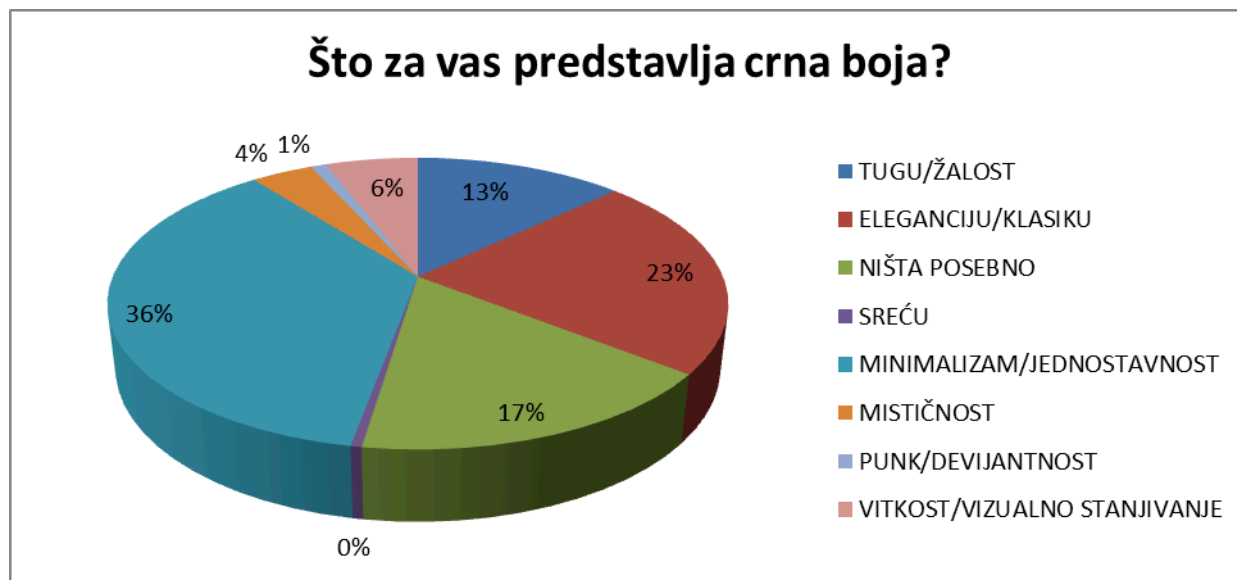
Od broja ispitanika koji su na prethodno pitanje odgovorili sa "rijetko", "često" ili "stalno", 5% ispitanih je odgovorilo da crnu nose u posebnim prilikama koje zahtijevaju tu boju ili svečaniji način oblačenja (sprovodi, svečane i službene obaveze), 19% ispitanih je odgovorilo da im nošenje crne odjeće ovisi o trenutnom raspoloženju, a za 7% ispitanih presudno je godišnje doba (zimi tamnije nijanse, ljeti svjetlije). 55% njih je izjavilo da nose crnu bez nekog posebnog utjecajnog faktora, a 14% njih da im odijevanje crne odjeće ovisi o više faktora i da se ne mogu odlučiti.

O čemu ovisi odabir crne boje?

Graf 2: Grafički prikaz odgovora na pitanje u kojim prilikama studenti preddiplomskih studija najčešće nose crnu odjeću

Na trećem pitanju pod nazivom "Što za vas predstavlja crna boja?" studenti su, bez unaprijed ponuđenih odgovora, polučili sljedeće rezultate: od ukupnog broja ispitanika studenata preddiplomskog studija (208), 27, odnosno 13% ih je odgovorilo sa "tuga, žalost, depresija, smrt, melankolija". 47 njih, odnosno 23% je odgovorilo sa "elegancija, klasika, bezvremenost, seksipil", 35 (17%) sa "ništa posebno", a za samo jednog (0, 48%) ispitanika crno predstavlja "sreću". Većina ispitanika, 76 njih koji čine 36% ukupnog postotka ispitanika, je odgovorilo sa "minimalizam, jednostavnost, neprimjećenost", 8 (4%) ih je odgovorilo sa "mističnost/tajanstvenost", dvoje (1%) sa "punk, devijantnost, otuđenje", a 12 (6%) ih smatra da crna boja čini vizualno vitkijom osobu koja ju nosi.

Graf 3: Grafički prikaz odgovora na pitanje što za studente preddiplomskih studija predstavlja crna boja

b) Diplomski studij – 92 ispitanika

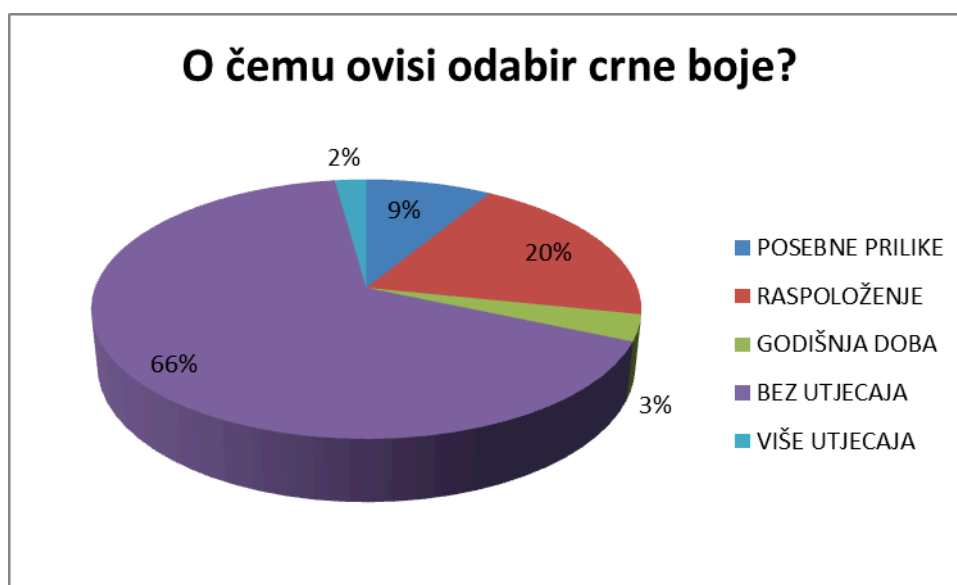
Na pitanje koliko često nose crnu odjeću dvoje ih je odgovorilo sa "nikada" i oni čine 2% od ukupnog broja ispitanika; sedmero ih je odgovorilo sa "rijetko" (8%), a 75 sa "često" (81%); osmero ih je odgovorilo sa "stalno" i čine preostalih 9%.

Graf 4: Grafički prikaz odgovora na pitanje o učestalosti nošenja crne odjeće među studentima diplomskih studija

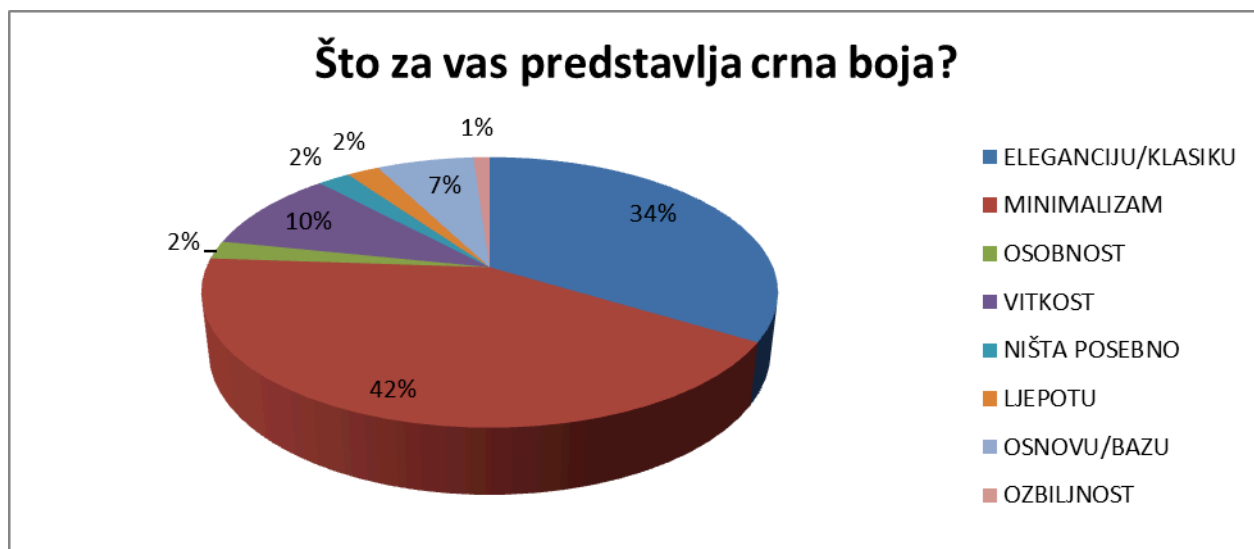
Od broja ispitanika koji su na prethodno pitanje odgovorili sa "rijetko", "često" ili "stalno", 9% ispitanih je odgovorilo da crnu nose u posebnim prilikama, 20% ispitanih je odgovorilo da im nošenje crne odjeće ovisi o trenutnom raspoloženju, a za tek 3% ispitanih presudno je godišnje

doba. 66% njih je izjavilo da nose crnu bez nekog posebnog utjecajnog faktora, a 2% njih da im odijevanje crne odjeće ovisi o više faktora i da se ne mogu odlučiti.

Graf 5: Grafički prikaz odgovora na pitanje u kojim prilikama studenti diplomskih studija najčešće nose crnu odjeću

Od ukupnog broja ispitanih studenata diplomskog studija (92), 31, odnosno 34% ih je na pitanje "Što za vas predstavlja crna boja?" odgovorilo sa "elegancija, klasika, nepogrešivost". 39 njih, odnosno 42% (i time čine većinu) je odgovorilo sa "minimalizam, jednostavnost, svakodnevnost, neupadljivost", dvoje (2%) sa "osobnost", a za 9 (10%) ispitanika crno predstavlja vizualnu varku koja čini vitkijim osobu koja ju nosi. Po dvoje ispitanika čine po 2% sa odgovorima "ništa posebno" i "ljepotu". Šestero (7%) smatra da crno predstavlja osnovu/bazu u odijevanju, a tek jedno (1%) je odgovorilo sa "ozbiljnost".

Graf 6: Grafički prikaz odgovora na pitanje što za studente diplomskih studija predstavlja crna boja

5. ZAKLJUČAK

Fenomen boje oduvijek je bio predmetom istraživanja filozofa, znanstvenika, umjetnika, no nikako se ne smije zaboraviti društveno-kulturalna komponenta boja koja ih određuje, oblikuje povijest, ali i ljudsku svijest te utječe na naš način razmišljanja i djelovanja. Crna boja, nerijetko nazivana kraljicom svih boja, uistinu je veoma kompleksna, njezina se uloga i simbolika vjerojatno tijekom povijesti mijenjala. Koristila se za naglašavanje raskoši u svojoj punoći, asketizma, tuge i poniznosti u svojoj monokromnosti i jednostavnosti, kao i za subverzivnost i devijantnost sa svojim totalitarističkim konotacijama. Stoljećima je podvrgavana raznim interpretacijama, bila je i obožavana od mnogih modnih dizajnera različitih stilova i upravo je u tome njezina moć. Moć u kojoj se može kamuflirati i preobražavati poigravajući se sa nama koji ju nosimo i imamo potrebu ju interpretirati i smjestiti u neku ladicu s predznakom raskoši, smrti ili funkcionalizma dok ona jednostavno klizi pored nas. Crni i zagasiti tonovi su preplavili gradove diljem svijeta, a mi smo pokušale otkriti koji su razlozi tome u našem gradu Zagrebu, među studentima Tekstilno-tehnološkog fakulteta. U provedenoj anketi smo zaključile da je većina njih itekako svjesna globalnog trenda nepogrešivosti crne i da, ovisno o raspoloženju i prilici za koju se odijevaju, najčešće biraju sigurno i crno, još jednom potvrdivši tezu o nepogrešivosti tamnog tona. Često korištena crna odjeća za mnoge ima tako i različito značenje, od depresije i tuge pa sve do sreće i ugone. No, analizom rezultata istraživanja uspostavilo se da crna za većinu studenata preddiplomskih i diplomskih studija predstavlja minimalizam, jednostavnost i neupadljivost, baš kao i za mnoge umjetnike koji su navedeni u ovom radu, a koji monokromnošću žele skrenuti pažnju na vizualne elemente odjevnog predmeta: konstrukciju, formu i negaciju intenzivnih boja.

6. POPIS LITERATURE

CITIRANA LITERATURA

Loscialpo, F: Fashion and Philosophical Deconstruction: a Fashion In-Deconstruction, 1st Global Conference: Fashion – Exploring Critical Issues, Session 1: Fashion Theory for the 21st Century, Oxford, 2009

Moć boja: kako su boje osvojile svijet, katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb, 2009

Pastoreau, Michel; Simonnet, Dominique: Le petit des couleurs, Editions du Panama, Paris, 2005 (u: Moć boja: kako su boje osvojile svijet, katalog izložbe, Etnografski muzej, Zagreb, 2009)

Piponnier F, Mane P: Dress in the Middle Ages, Yale University Press, New Haven, 1997

Steele, V: Encyclopedia of clothing and fashion, Thomson Gale, vol. 2, 2005

DODATNA LITERATURA

Barić, V: Hrvatski punk i novi val: 1976 – 1987, Vinko Barić – Solin: vlastita naklada, 2011.

Barnard, M: Fashion as communication, Routledge, London, 1996, str.: 27 – 70

Bret, D: Piaf – A Passionate Life, JR Books, London, 2007

Cvitan Černelić M, Bartlett Dj, Vladislavić A.T.: Moda – povijest, sociologija i teorija mode, Školska knjiga, Zagreb, 2002

Eicher J, Evenson S, Lutz H: The visible self – global perspectives on dress, culture and society, Fairchild Publications, New York, 2008, str.: 321 – 327

Goethe, J.W.: Učenje o bojama, Naklada Scrabeus, Zagreb, 2007

Gorman, P: The Look – Adventures In Pop&Rock Fashion, 2001

Hebdige, D: Subculture – the meaning of style, Routledge, London, 1979

Kondo, D: About face: performing race in fashion and theater, Routledge, New York, 1997, str.: 55 – 185

Piponnier F, Mane P: Dress in the Middle Ages, Yale University Press, New Haven, 1997

Polhemus T, Procter L: Fashion and Anti-Fashion – An Anthropology of Clothing and Adornment, Thames and Hudson, London, 1978

Romano, A: What's in a Narrative? Interpreting Yohji Yamamoto in the Museum, Fashion Forward, Oxford, UK, 2011, str.: 57 – 68